

Beslut

Datum 2024-10-15

Dnr 2023:8101

Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Hultsfreds gymnasium 1 i Hultsfreds kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Hultsfreds gymnasium 1 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Hultsfreds gymnasium 1 den 28 och 29 augusti 2024. Besöket genomfördes av utredarna Maria Hermansson och Roger Persson.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Tre gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Hultsfreds gymnasium 1 i Hultsfreds kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- genomför en undervisning som synliggör hur olika perspektiv av kunskapsområdet hänger ihop så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Hultsfreds gymnasium 1 i Hultsfreds kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **15 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet är en del i undervisningen under alla år på gymnasiet. Undervisningen fångar upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet och lärarna använder annan personal med kompetens inom kunskapsområdet för att fördjupa och bredda undervisningen.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer återkommer inom de flesta gymnasiegemensamma ämnen. Det varierar dock mellan lärarna i vilken utsträckning de arbetar för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att eleverna i flera ämnen får möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck. Eleverna får även utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur manligt och kvinnligt framställs i olika medier, möjlighet att reflektera över mellanmännsliga relationer samt lära sig om vikten av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna arbetar aktivt för att främja ett tryggt och tillåtande klassrumsklimat, och har fungerande strategier för att främja god samvaro och ömsesidig respekt när undervisningen berör kunskapsområdet.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna markerar mot intoleranta utspel eller övertramp mot de delar av värdegrunden som kan knytas till kunskapsområdet och delar information med varandra kring elever och grupper som behöver stöd i detta.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna har begränsade möjligheter att påverka undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande och aktuell undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet återkommer i undervisningen under alla år på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer återkommer i undervisningen under alla år på gymnasiet. Enligt eleverna är undervisningen om kunskapsområdet uppdaterad och relevant.

Eleverna på skolan läser gymnasiegemensamma ämnen under olika år på olika program. I intervju ger eleverna exempel på hur kunskapsområdet är en del av undervisningen i olika gymnasiegemensamma ämnen under såväl år 1 som år 2. Av elevintervju framgår även att några elever har kännedom om att kunskapsområdet ska återkomma i kurser under år 3. Exempelvis läser elever på yrkesförberedande program naturkunskap i år 3 samt programgemensamma kurser som tar upp olika perspektiv på sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna uppger i intervju att de inte har planerat för hur kunskapsområdet ska ingå i olika ämnen under alla år. Hur utfallet blir är beroende av den individuella läraren och flera lärare har på egna initiativ tagit ansvar för att göra frågor om sexualitet, samtycke och relationer till en del av undervisningen. Enligt eleverna är de inslag i undervisningen som berör kunskapsområdet tidsenliga och relevanta. Eleverna uppger att lärarna använder uppdaterade läromedel, till exempel digitalt material och aktuella källor. Elevernas bild bekräftas av lärarna

som berättar att de följer med i vad som händer lokalt och i omvärlden och uppdaterar sitt material, exempelvis med nya bilder och artiklar.

Lärarna fångar upp aktuella frågor och ger utrymme för diskussion

Granskningen visar att lärarna tar upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet i sin undervisning. De ger också plats åt elevernas frågor och skapar därmed förutsättningar för eleverna att samtala och reflektera kring kunskapsområdet.

I intervjuer ger eleverna exempel på hur lärare fångar upp aktuella frågor som berör sexualitet, samtycke och relationer. Elever uppger att de exempelvis diskuterat kända rättsfall med koppling till hedersrelaterat våld och förtryck och ett uppmärksammat våldtäktsmål där ett litet samhälle slöt upp bakom förövaren som hade hög status. I ämnet samhällskunskap har elever på ett program turats om att presentera aktuella nyheter och har då kunnat lyfta händelser med koppling till kunskapsområdet. Lärarna i samhällskunskap betonar att det ligger i ämnets natur att lyfta aktuella frågor och ger exempel på hur de nu pratar om skillnader i hur medier skriver om de två amerikanska presidentkandidaterna utifrån deras kön. En lärare beskriver hur hen brukar fånga upp sådant som elever pratar om i korridorer och i anslutning till lektioner och därefter lyfta det i undervisningen.

Eleverna säger i intervju att deras lärare generellt brukar uppmuntra till diskussion och vara tydliga med att de är intresserade av elevernas åsikter. De beskriver att det oftare händer att elever tar upp frågor med koppling till sexualitet, samtycke och relationer än att lärare gör det. Av elev- och lärarintervjuer framgår att de flesta lärare ger plats åt diskussion, medan några lärare har svårare för att släppa sin planering för lektionen med motiveringen att det är ont om tid att hinna igenom kursinnehållet.

Undervisningen breddas och fördjupas med hjälp av extern kompetens

Granskningen visar att lärare på skolan använder sig av extern kompetens för att bredda och fördjupa sin undervisning. När det görs, så sker det med ett tydligt syfte och god förankring i ämnet.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att när gästföreläsare bjuds in att föreläsa på skolan så sker det i en tydlig kontext och med koppling till undervisningen. Lärarna i svenska och svenska som andraspråk väljer exempelvis varje år ut en bok efter ett aktuellt tema som samtliga elever i år 1 läser. Därefter besöker bokens författare skolan för att tala om boken. Under flera år har böckerna som valts bland annat handlat om hedersrelaterat våld och förtryck. Intervjuade lärare och elever nämner flera titlar och berättar att de läser och diskuterar boken innan besöket, förbereder frågor till författaren och därefter diskuterar om deras bild av författaren ändrats efter besöket. De berättar även att

i ämnet samhällskunskap år 2 bjöd lärarna in en människorättsorganisation att föreläsa bland annat om kvinnors och homosexuellas rättigheter i ett ickedemokratiskt land i samband med ett moment om demokrati och mänskliga rättigheter. Inför föreläsningen fick eleverna lära sig om demokrati och diktatur samt ta del av material från organisationen som bland annat omfattade viktiga begrepp. En tid senare följde läraren upp föreläsningen genom diskussioner med eleverna på lektionstid. Enligt eleverna har olika lärare senare under året i sin undervisning kopplat tillbaka till föreläsningen.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kunskapsområdet återkommer i flera gymnasiegemensamma ämnen

Av granskningen framkommer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer på skolan är ett inslag som förekommer i flera gymnasiegemensamma ämnen.

I intervjuer med elever framkommer att kunskapsområdet är en del i ämnen som naturkunskap, samhällskunskap, religionskunskap, historia, svenska och engelska. Några elever berättar exempelvis att i undervisningen i samhällskunskap har fokus legat på normer och jämställdhet och i religionskunskap på olika religioners syn på relationer och sexualitet. I naturkunskap har eleverna fått undervisning om sex och samlevnad, men också om relationer och samtycke. Vidare framkommer att undervisningen i engelska berört bland annat homosexualitet, mänskliga rättigheter och vilka konsekvenser sexuella relationer utanför äktenskapet kan få i länder där religionen har en starkt styrande roll. I svenska har eleverna genom litteratur mött inslag om relationer, normer och sexuell identitet och har bland annat läst romaner på temat kärlek och relationer och social utsatthet. I ämnet svenska har de även skrivit argumenterande texter om exempelvis homosexuellas rätt att adoptera barn eller högre straff för våldtäkt.

Lärarna ger i intervju ytterligare exempel på hur de arbetar med kunskapsområdet i sina ämnen. Lärare i naturkunskap uppger bland annat att frågor om kön och sexualitet, samtycke, sociala medier och pornografi ingår i undervisningen. I ämnet samhällskunskap ingår exempelvis frågor om hur maktstrukturer och normer påverkar människor. Lärare i historia berättar att eleverna arbetat med en utställning för att lyfta fram viktiga kvinnor genom historien. Vidare framgår att kunskapsområdet också är ett inslag i flera olika programspecifika kurser.

Undervisningen ger inte eleverna en helhetsbild av vad kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer innefattar

Granskningen visar att det skiljer sig i vilken utsträckning lärarna arbetar för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Rektorn berättar i intervju att det finns tankar på att se över hur kunskapsområdet ska tas upp i de gymnasiegemensamma ämnena och hur elevhälsan i så fall kan vara ett stöd för lärarna i detta. Av intervjuer med lärare framgår dock att undervisningen är beroende av vilka kunskaper och vilket personligt engagemang som finns hos de enskilda lärarna i frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer, och att det ser olika ut bland lärarna på skolan hur de arbetar med kunskapsområdet i sin undervisning. Lärarna uppger att de i liten omfattning samarbetar ämnesövergripande i sin undervisning för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet tillsammans bildar en helhet. Vidare berättar lärarna att de i ämneslag och programlag kan dela information och tips med varandra och att lärare i vissa ämnen som till exempel naturkunskap och samhällskunskap också utgår ifrån en gemensam grovplanering för sina respektive kurser. I lärarintervjuerna framkommer visserligen ett par exempel där lärare har samverkat kring olika inslag i elevernas utbildning, men det framgår att de sällan samverkar över ämnesgränserna i syfte att visa på olika perspektiv på kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Enligt lärarna försvåras dock samarbetet av att de inte har alla ämnen representerade i sina programlag, samt att de ofta har undervisningsgrupper med elever från olika program där eleverna kan ha olika lärare i exempelvis svenska, svenska som andraspråk eller engelska.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön

Skolinspektionens granskning visar att eleverna får undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur detta kan påverka människors livsvillkor.

Flera elever berättar att de i ämnet samhällskunskap har pratat om förhållandet mellan män och kvinnor i momentet som rör normer, genus och etnicitet. Då har de bland annat fått besvara en enkät och i denna koppla olika begrepp till manligt alternativt kvinnligt, för att sedan diskutera resultaten och varför det ser ut som det gör. Lärare i samhällskunskap berättar att de också tar upp löneskillnader mellan män och kvinnor, hur jämställdhet påverkar relationer, samt lyfter frågor om identitet och könsroller. I ämnet religionskunskap tar lärarna upp olika religioners syn på mäns och kvinnors roller. En lärare i religionskunskap uppger att hen bland annat använder sig av en dokumentär om kastväsendet i Indien för att beskriva samhällets maktstrukturer och kvinnoosyn, och då också kommer in på varför det finns ett kvinnounderskott i landet.

Eleverna får möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer som kan knytas till hedersförtryck

Granskningen visar att eleverna i undervisningen får möjligheter att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

De flesta elever uppger att undervisningen i flera ämnen har omfattat frågor som rör hedersförtryck och våld. Det har framför allt lyfts i ämnet svenska genom bokläsning och författarbesök, men även i ämnena religionskunskap och engelska. En lärare i religionskunskap berättar att hen bland annat brukar visa en film om en norsk-pakistansk flicka som blir bortförd och bortgift eftersom hennes föräldrar inte tycker att hon sköter sig. Lärarna i religionskunskap säger att de är noga med att förklara att hederskultur även förekommer bland kristna fundamentalister för att inte spä på fördomar om andra religioner ytterligare. Eleverna berättar att de i ämnet engelska diskuterat oskuldsnormer och hur hederskultur påverkar män och kvinnor på olika sätt, och bland annat utgått från en text om ett förhållande utanför äktenskapet i ett muslimskt land. Elever och lärare säger att frågor om heder också förekommer mer oplanerat i diskussioner i samhällskunskap och naturkunskap.

Eleverna har möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier och andra sammanhang

Granskningen visar att eleverna även ges möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang.

Elever berättar att de i ämnet samhällskunskap har fått analysera reklambilder för att se hur män och kvinnor framställs på olika sätt. Lärare i samhällskunskap uppger att de i momentet medier och källkritik utöver reklam också tar upp sociala medier, "filterbubblor" och skillnader i hur män och kvinnor framställs i olika medier. Enligt läraren händer det att de kommer in på frågor om pornografi i samband med att de pratar om ideal och stereotyper eller sexism i låttexter. Eleverna bekräftar detta och ger som exempel att de har pratat om hur skådespelare i porrfilmer känner sig efteråt. Hur män och kvinnor framställs i sociala medier och hur detta påverkar de som följer dessa medier har även belysts i ämnet svenska och naturkunskapen. I naturkunskapen tas också pornografi upp kort i momentet om sexualitet, samtycke och relationer. Flera lärare uppger dock att de tycker att det är svårt att ta upp frågor om pornografi i undervisningen och betonar att det krävs god förberedelse för att undervisningen ska få önskad effekt.

Undervisningen innehåller inslag som ger eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga till empati och lära sig om samtycke

Av granskningen framkommer att undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen ger eleverna möjligheter att utveckla sin förmåga att leva sig in i andra

människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Eleverna uppger i intervju att lärarna återkommande i undervisningen tar upp vikten av respekt för andra människor och förståelse för varandras olikheter. Eleverna uppger att undervisningen i religionskunskap, samhällskunskap och svenska ofta handlar om relationer mellan män och kvinnor och att jämställdhet då lyfts fram som ett viktigt värde. Några elever berättar exempelvis att deras lärare i svenska brukar inleda varje lektion med en kort text som eleverna sedan får reflektera skriftligen omkring. Texterna handlar om sådant som vänskap, kärlek eller hur man ska vara mot varandra. I ämnena svenska och engelska har eleverna läst böcker som berör tonåringar och deras vänskaps- och kärleksrelationer. Elever på högskoleförberedande program säger att de har arbetat med många olika texter i ämnet svenska som kretsar kring relationer och vad som är en trygg relation. En lärare i svenska berättar att undervisningen berör dessa frågor när de pratar om relationer med varandra i klassen eller om talängslan. En elev säger att det är viktigt med undervisning om relationer och hur man beter sig och att det är bra att undervisningen inte bara handlar om sex.

I intervjuer med elever framkommer att alla elever har fått undervisning om betydelsen av samtycke. Frågan om samtycke har tagits upp i flera olika ämnen och ur olika perspektiv, exempelvis kopplat till analys av reklambilder i samhällskunskap eller hur lagstiftningen definierar våldtäkt. I naturkunskapen har eleverna fått se en serie filmer som speglar olika aspekter av förhållanden, och i efterhand fått diskutera varför det blev som det blev och hur det hade kunnat göras annorlunda. Då har bland annat samtyckeslagen tagits upp och vad den innebär. Utöver detta har samtycke tagits upp i några programgemensamma ämnen. Eleverna är dock överens om att undervisningen inte varit lika djupgående som när frågan behandlades på högstadiet.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar medvetet och aktivt för ett klassrumsklimat där elever vill och vågar uttrycka sig

Granskningen visar att lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat när undervisningen rör sexualitet, samtycke och relationer och har fungerande strategier och förhållningssätt för att öka delaktigheten och skapa en trygg klassrumsmiljö för alla.

Eleverna är i intervjuer överens om att de har ett välfungerande diskussionsklimat med högt i tak när de har undervisning som berör kunskapsområdet. Flera elever uppger att eleverna är bra på att visa varandra respekt och säger också att det är viktigt att alla får säga sina åsikter även om inte andra håller med. Eleverna berättar att det kan variera i vilken utsträckning elever deltar aktivt beroende på hur intresserade eller bekväma de är med kunskapsområdet. Enligt eleverna har lärarna flera olika metoder för att få alla att uttrycka sina åsikter, exempelvis att bromsa elever som pratar mycket och ställa riktade frågor till de som varit mer tystlåtna. Några lärare berättar att de låter eleverna diskutera i smågrupper i stället för helklass för att uppmuntra deltagande och skapa trygghet. Andra använder sig av enkäter, digitala verktyg där eleverna kan uttrycka sin åsikt anonymt, skriftliga reflektioner eller röda och gröna lappar som eleverna får hålla upp i stället för att uttrycka sig muntligt.

Av intervjuer framgår att flera lärare anser att det är viktigt att samtal om kunskapsområdet blir konstruktiva och utvecklande. En lärare säger att vissa elever kan behöva stöd i att tänka mer nyanserat. Andra lärare berättar att de använder diskussioner i klassrummet som tillfällen att hjälpa eleverna att utveckla sina tankar, få dem att lyssna och reflektera i stället för att reagera känslomässigt. Lärarna är även tydliga med att de inte accepterar personangrepp eller att åsikter som uttrycks är kränkande. De brukar prata med eleverna om vilka spelregler som gäller när de diskuterar frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer, till exempel att det ska vara högt i tak och att det som de pratar om i klassrummet också ska stanna där. Lärarna berättar också att det är viktigt med goda relationer med eleverna, eftersom det ger dem kunskap om elevers bakgrund och eventuella traumatiska upplevelser. Detta är nödvändigt för att lärarna ska kunna förbereda eleverna inför vissa moment eller undervisningsmaterial så att alla elever känner sig trygga i undervisningen.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna är normmedvetna och att det finns inslag i undervisningen som låter eleverna utmana begränsande normer.

Av såväl elev- som lärarintervjuer framgår att lärarna arbetar aktivt för att alla elever ska känna sig trygga och få vara sig själva. Eleverna uppger att det är tydligt att lärarna arbetar mot ökad acceptans av olikheter, men säger samtidigt att det inte är lätt för elever att sticka ut eller avvika från normen om de inte är tillräckligt trygga i sig själva. Både lärare och elever berättar att det finns normer kopplade till olika program som elever följer för att passa in, och de är överens om

att det förmodligen finns elever på skolan som inte känner att de kan vara sig själva.

Lärare uppger att de genom att problematisera givna normer, spegla elevernas egna fördomar, samt lyfta in nya begrepp och perspektiv strävar efter att få elever att utveckla sina tankesätt. Lärare arbetar bland annat med enkäter som ger läraren information om vilka föreställningar som kan finnas bland eleverna i en klass utan att enskilda elevers åsikter framgår och använder material som speglar mångfald och olika parkonstellationer. En lärare berättar exempelvis hur hen använder sig av bilder på personer med könsöverskridande uttryck för att visa även det som avviker från normen. En annan lärare uppger att hen visat en dokumentär om könsdysfori, vilket ledde till att elever som tidigare uttryckt sig negativt efteråt kunde vara mer nyanserade kring detta.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna betonar läroplanens värdegrund i undervisningen och agerar som tydliga samtalsledare

Granskningen visar att lärarna är tydliga samtalsledare som med aktiva insatser bemöter eventuella utspel och destruktiva jargonger från elever och delar information med varandra kring elever och grupper i behov av stöd för att bryta negativa beteenden.

I intervju med lärare och elever framkommer att diskussioner på lektionstid på den granskade enheten sällan spårar ur eller leder till kränkningar när undervisningen rör sexualitet, samtycke och relationer. De elever Skolinspektionen intervjuat har svårt att komma på exempel på när det har hänt, men säger att lärare bryter diskussioner när elever med olika åsikter inte kommer vidare i en fråga. Eleverna berättar vidare att det händer att elever skämtar med varandra och kallar varandra saker och att lärare kan reagera olika på det. En del lärare uppfattar att det är ett skämt, medan andra är tydliga med att de inte accepterar sådana kommentarer ens på skoj. Lärarna uppger att de markerar mot olämpliga kommentarer och utspel. Ibland kan detta följas upp med enskilda samtal med en elev efter lektionstid eller genom att läraren informerar mentorn som då har samtal med eleven. En lärare säger att om en elev kommenterar något negativt på en lektion så brukar hen resonera med eleven genom att reda ut hur eleven tänker och om det finns något annat sätt att se på saken. Lärarna uppger att de arbetar medvetet för att ge olika perspektiv på frågor i syfte att öka elevernas förståelse och förmåga att tänka mer nyanserat.

Vidare uppger lärarna att de delar information med varandra mellan programmen om vilka elever eller grupper som behöver stöd i hur de ska bete sig. Enligt lärarna har exempelvis frågan om elevernas språkbruk lyfts till diskussion flera gånger, bland annat i samtal ledda av skolans kurator. Av lärarintervjuerna framgår att det är upp till lärarna att ge plats åt frågor om exempelvis elevers

språkbruk i undervisningen. En lärare berättar exempelvis att hen i sin roll som mentor haft många samtal med eleverna om språkbruk kopplat till sådant som elever skrivit på sociala medier, dock inte inom ramen för undervisningen. Enligt en annan lärare förekommer det att språk och hur man uppfattar olika begrepp blir en del i undervisningen när hen pratar om yttrandefrihet och diskrimineringsgrunderna. Varken lärare eller elever lyfter dock problem med jargong på de program som ingår i den granskade enheten.

Elevdelaktighet

Eleverna har begränsade möjligheter att påverka undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Granskningen visar att eleverna har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

I intervjuer med lärarna framkommer att det inte finns något systematiskt arbete på skolan med att inkludera eleverna i planeringen av undervisningens genomförande och att det varierar hur enskilda lärare arbetar med detta.

Eleverna berättar att de generellt får påverka examinationsformer och provdatum eller välja fördjupningsområden i flera ämnen. Enligt eleverna är lärarna överlag öppna för synpunkter från eleverna, men endast en av de intervjuade eleverna kan ge exempel på att ha fått vara med och påverka innehållet i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Enligt lärare är elevernas inflytande mer indirekt. Det händer exempelvis att lärare inleder ett moment med några frågor som visar vad eleverna redan kan och vad de är intresserade av och sedan ta hänsyn till det när de planerar sin undervisning, eller anpassa frågor i stunden för att matcha elevernas kunskaper. Vidare framkommer i lärarintervjuer att eleverna i slutet av året får utvärdera undervisningen generellt i skolgemensamma enkäter, men att eleverna däremot sällan får möjlighet att utvärdera undervisningen om kunskapsområdet.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- genomför en undervisning som synliggör hur olika perspektiv av kunskapsområdet hänger ihop så att eleverna får en helhetsbild av kunskapsområdet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Lärarna ska samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Lärarna ska också organisera och genomföra arbetet så att eleverna får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.² Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.³ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Av granskningen framgår att arbetet med att organisera undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer för att säkerställa att undervisningen är återkommande och aktuell åligger de enskilda lärarna. Det finns inslag i undervisningen på skolan som rör kunskapsområdet i de flesta gymnasiegemensamma ämnena. Det varierar dock mellan lärarna vilken insikt de har om sexualitet, samtycke och relationer och hur pass fördjupad undervisningen är i de olika ämnena. Det varierar också i vilken utsträckning lärarna arbetar för att synliggöra för eleverna hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop. Undervisningen ger eleverna få möjligheter till fördjupning genom att tillämpa perspektiv från olika ämnena. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att kunna samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

³ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁴

Granskningen visar att eleverna på skolan har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna frågar sällan eleverna om vilka frågor och perspektiv inom kunskapsområdet som är viktiga att ta upp i undervisningen. Genom att utgå från elevernas intressen, erfarenheter och tankar om kunskapsområdet kan lärarna göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen så att olika undervisningsaktiviteter bildar en helhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att göra eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna behöver använda olika metoder för att få kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar för att möta eleverna där de är samt för att fånga upp elevernas frågor och behov, även de elever som är mer tystlåtna. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2015 Delaktighet för lärande](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Maria Hermansson. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Roger Persson och Marcus Rönnegård deltagit.

⁴ Lgy 11 avsnitt 2, *Skolans värdegrund och uppdrag*, 2.2 Normer och värden.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁵

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁶ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.¹⁰

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁵ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹¹

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹²

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹³

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁴ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁵

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁶ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁷

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁹ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁸ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁹ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.²⁰

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²¹

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²²

²⁰ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²¹ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²² Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.